

УДК 821.0

DOI10.24412/2413-2004-2022-3-73-78

**ҲАМБАСТАГӢ ВА ТАҶОВУТИ
«НАҶАҶОТ-УЛ-УНС» БО ДИГАР
МАНОБЕИ ИРҶОНӢ**

Ҳомидова Мавлудахон Мансуровна,
Докторант (phd)-и ихтисоси филологияи шарқи
кафедраи забон ва адабиёти тоҷики МДТ“ДДХ
ба номиакад.Б.Ғафуров” (Тоҷикистон, Ҳуҷанд)

**СВЯЗЬ И РАЗЛИЧИЕ
«НАҶАҶАТ-УЛЬ-УНС МИН ХАЗАРАТ-
ИЛЬ-ҚУДС»
С ДРУГИМИ МИСТИЧЕСКИМИ
ИСТОЧНИКАМИ**

Ҳамидова Мавлудахон Мансуровна,
докторант (phd) специальности «Восточная
филология» каф. таджикского языка и
литературы ГОУ «ХГУ им. акад.Б.Ғафурова»
(Таджикистан, Ҳуджанд)

**THE CONNECTION AND
DIFFERENCES OF “NAFAHAT-UL-UNS
MIN HAZARAT-IL-QUDS”
WITH OTHER SOURCES**

Homidova Mavludakhon Mansurovna, PhD
student of Oriental philology speciality of the
department of Tajik language and literature
under the SEI «KhSU named after
acad.B.Gafurov» (Tajikistan, Khujand) **E-
MAIL:** mavludakhonh@gmail.com

Калидвожаҳо : Абдурахмони Ҷомӣ, Абуласан Ҳучвирӣ, Ҳоҷа Абдуллоҳи Ансорӣ, Аттот
Нишопурӣ, ирфон, тазкира, манокӣб, тариқат, сабк, сохтор

Ҳамбастагиву тафовути «Нафаҳот-ул-унс мин ҳазарот-ил-қудс»-и Нуриддин
Абдурахмони Ҷомӣ бо се сарчашмаи муътабарӣ ирфонӣ, ки ба забони тоҷикӣ таълиф
гардидаанд, амсоли «Кашиф-ул-махҷуб»-и Абулҳасани Ҳучвирӣ, «Табақот-ус-суфия»-и Ҳоҷа
Абдуллоҳи Ансорӣ ва «Тазкират-ул-авлиё»-и Шайх Аттотари Нишопурӣ баррасӣ гардидааст.
Ҳамбастагиву фарқияти асарҳои зикриҷудо ба таври муқаддимотӣ аз рӯи сохтор,
теъдоди ҳолномаҳои суфӣён, кӯтоҳию тафсилӣ баён, баҳра ҷустани Ҷомӣ аз матолиби
назари ирфонӣ муаллифони пешин тадқиқ намуда, инчунин сабабҳои зарурати эҷоди
«Нафаҳот-ул-унс»-ро бо далелҳо собит кардашудааст. Дар маҷмӯъ, аз мақола манзари
умумӣ робитаи фикриву амалии муаллифону мусаннифони кутуби маъруфи суфия равшан ба
назар мерасад.

Ключевые слова: Абдурахман Джамӣ, Абулҳасан Ҳуджвири, Ҳаджа Абдуллах Ансари,
Аттотари Нишопури, познание, летопись, стиль, структура.

Рассматриваются связь и отличие «Нафахат-уль-унс мин хазарат-иль-қудс»
Абдурахмана Джамӣ с достоверными мистическими источниками, написанным на
таджикском языке: «Кашиф-уль-махдҷуб» Абулҳасана Ҳуджвири, «Табақат-ус-суфия»
Ҳаджи Абдуллаха Ансари и «Тазкират-уль-авлия» Шейха Аттотари Нишопури.
Рассматриваются сходство и различия в перечисленных источниках по структуре,
количеству суфийских биографий, краткости и детализации изложения, использование Джамӣ
гносеологического материала предыдущих авторов, а также причины и необходимость
создания «Нафахот-ул-унс». В целом создается ясна общая картина интеллектуальной и
практической связи между авторами известных суфийских книг.

Key words: Abdurrahmon Djami, Abulhasan Khudjviri, Khaja Abdullah Ansari, Attar Nishopuri,
cognition, chronicle, style, structure

«Nafahot-ul-uns min hazarat-il-quds» by Abdurahman Jami is based on a reliable mystic source written in Tajik, as «Kashf-ul-mahjud» by Abulhasan Hujviri, «Taboqat-ul-uns» by Khoja Abdullah Ansori and «Tazkirat-ul-avliyo» by Shaikh Attori Nishopuri. The author examines the similarities and differences of the above works in terms of structure, number of sufi biographies, brevity and details of presentation Jami's utilisation of the gnosiological material of the previous authors, as well as the reasons and necessity for creating «Nafahat-ul-uns». The general picture of the intellectual and practical connection between the authors of the famous sufi book is clarified in the article.

«Нафаҳот-ул-унс мин ҳазарот-ил-қудс»-и Нуриддин Абдурраҳмони Ҷомӣ яке аз маъхазҳои муътабари ирфонӣ буда, дар шарҳи тавзеҳи рӯзгору осори сӯфиёну орифон нақши намоён дорад. Аз гуфтори муаллиф дар баҳши муқаддимагии китоб бармеояд, ки Ҷомӣ солҳо орзуи таълифи китоби арзишмандеро дар хусуси бузургони пешравони тасаввуф, зикру ташреҳи осору афкори онон дошт. Дар баробари ин китобҳо доир ба рӯзгори машоих бо забони арабӣ навишта шуда, забони китоби яке аз пируни тасаввуф, ҳамзамон ҳамшаҳри Абдурраҳмони Ҷомӣ Хоҷа Абдуллоҳи Ансорӣ «Табақот-ус-сӯфия»-ро баъди гузашти беш аз чаҳор қарн на ҳар кас фаҳмида метавонист.

Аз дигар ҷониб аз замони таълифи «Кашф-ул-маҳҷуб»-и Абулҳасан Алӣ ибни Усмони Ҷуллобии Хучвирии Ғавзнавӣ, «Тазкират-ул-авлиё»-и Шайх Фаридуддини Аттор, «Рисолаи Қушайрия»-и Абулқосими Қушайрӣ садсолаҳо гузашта, дар хусуси бузургоне, ки асрҳои минбаъда арзи ҳастӣ кардаанд, дар ягон асар маълумот сабт наёфта буд. Ин маънои онро дошт, ки аҳбори вобаста ба зиндагиномаву мероси бештари сӯфиёну орифон ҳамзамони Ҷомӣ, маслаки нақшбандия ва чехраҳои маъруфи давр берун аз китобҳо монда буд.

Аз сӯйи дигар, Низомиддин Алишери Навоӣ, ки худ шогирди бовафои Ҷомӣ буда, ба тариқати сӯфиён робитаи пайдор ва зиндагии риндонаву орифона дошт, аз устодаш хоҳиши як асари мукамалро намуд.

Сабабҳои ёдшуда ҳар қадам ба далел аз забони Ҷомӣ изҳор шудааст. Масалан, дар мавриди китоби арзишманди «Табақот-ус-сӯфия» ва хидматҳои муаллифи он Ҷомӣ мефармояд: «Ва ҳазрати Шайхулислому, каҳф-ул-аном, носир-ус-сунна, комеъ-ул-бидъа (пири ислом, сари мардон, мададгори суннат ва решақансози бидъат) Абӯисмоил Абдуллоҳ ибни Муҳаммад ал-Ансорӣ ал-Ҳиравӣ, қаддасаллоҳу таоло руҳаҳу, онро дар мачолиси сӯҳбат ва мачомеи тазкиру мавъизат имло мефармудаанд ва суханони дигар баъзе аз машоихе, ки дар он китоб мазкур нашуда ва баъзе аз азвоқи мавҷиди худ бар он меафзуда ва яке аз муҳиббон ва муридони онро чамъ мекарда ва дар қайди китобат меварда. Ва алҳақ он китобест латиф ва мачмӯаест шариф, муштамил бар ҳақоқиқи маорифи сӯфия ва дақоқиқи латоифи ин тоифаи алия» (5, 20).

Абдурраҳмони Ҷомӣ зарурати таълифи китоби ҷудогона ва мукаммали ирфониеро, ки чун тазкира баёни аҳволи машоих, зикри худи Шайхулислому, муосирону мутааххирони Пири Ҳиротро дар бар гирад, чунин арзёбӣ менамояд: «Аммо чун ба забони ҳиравии қадим, ки дар он аҳд маъхӯд буда, вуқӯъ ёфта ва ба тасхифу таҳрифи нависандагон ба ҷое расида, ки дар бисёре аз мавозеъ фаҳми мақсуд ба суҳулат даст намендихад ва айзан муқтасир аст бар зикри баъзе мутақаддимон аз зикри баъзе дигар ва аз зикри ҳазрати Шайхулислому ва муосирони вай ва мутааххирон аз вай ҳолӣ аст» (5, 20).

Муаллифи «Нафаҳот-ул-унс» аз пешниҳоди Навоӣ ва муносиб омадани илтимосу хоҳиши ин вазири донишманд бо раъйи салими худ ба ин равиш ёдовар мешавад: «Амир Низомиддин Алишер, аъзаҳуллоҳу таоло би иззи қабулиҳи ва ваффақаҳу бисулуқи тариқи васлиҳи (Худой ўро бо иззати пазируфтани хеш азиз гардонад ва ба гирифтани роҳи васли ў тавфиқаш диҳад), ки ба тавбу ихтиёр аз аъло маротиби ҷоҳ ва эътибор эъроз намуда ва ба қадами

таслиму ризо бар сулуки чодаи факру фано иқбол фармуда, аз ин фақир мисли он сурате, ки бар дил гузашта буд ва дар хотир мутамаккин гашта, истидъо кард, доияи қадим сурати таҷдид ёфт ва дағдағии собиқ самти тақвияту таъкид пазируфт» (5, 20-21).

Ин чанд нукта, ки дар баҳши муқаддимагии асар омадааст, далолат бар он мекунад, ки Ҷомӣ қаблан ба навиштани чунин китоби мухташам омодагии ҷиддӣ мегирифт.

Таҳиягарони матни «Нафаҳот-ул-унс» ба хатти кирилӣ М.Оқилова ва Б.Мирсаидов бо тақя ба мундариҷаи китоб бар ин назаранд, ки китобҳои ирфонӣ бо забони тоҷикӣ, дар қанори китобҳои арабӣ, аз марҷаоту маъхузоти Ҷомӣ ба шумор мераванд: «Шеваи ниғориши «Нафаҳот-ул-унс» чунин аст, ки нависанда қариб тамоми қисматҳоро бо зикри «Шайхулислом гуфт...», «аз «Табақа» собит аст...» шурӯъ мекунад» (5, 5).

Аз таҳлилу мушоҳидаҳои донишмандони ёдшуда аён мегардад, ки манбаи илҳами Ҷомӣ, пеш аз ҳама, «Табақот-ус-сўфия»-и Хоҷа Абдуллоҳи Ансорӣ буда, муаллифи «Нафаҳот-ул-унс» ҳангоми баёни аҳволи чанде аз машоих, чун Абӯҳамзаи Хуросонӣ, Муҳаммад ибни Алии Тирмизӣ, Хусайн ибни Мансури Ҳаллоҷ, Абӯбақри Сусӣ, Боби Фарғонӣ, Шайх Абулфазл ибни Ҳасани Сарахсӣ, Абӯалии Даққоқ, Шайх Абдуллоҳи Достонӣ, Шайх Абулқосими Гургонӣ, Хоҷа Музаффар ибни Аҳмад ибни Ҳамдон, Шайх Абулқосими Кушайрӣ, Абӯаббоси Шаққонӣ, Абулфазл Муҳаммад ибни Ҳасани Хатлӣ, Хоҷа Аҳмади Ҳаммоӣ, яъне дар саросари китоб ҷаҳордах маротиба ба ҳикояту ривоёти «Кашф-ул-маҳҷуб» ручӯъ намудааст (5, 5).

Дар қанори ин, муаллифи «Нафаҳот-ул-унс» аз «Кашф-ул-маҳҷуб», бо ёдоварии номи китоб – «соҳиби «Кашф-ул-маҳҷуб» ё «соҳиби китоби «Кашф-ул-маҳҷуб» 22 маротиба иқтибос овардааст. Суханҳои иқтибосшуда дар баёни тарҷумаи ҳоли орифон ва ҳангоми шарҳу тавзеҳи масоилу мафҳуми ирфонӣ ба қор рафтаанд.

Дар китоби Ҷомӣ, дар баробари он ки фасли ҷудогона ба шарҳи аҳволи Шайх Аттор ихтисос дода шудааст, инчунин аз суханони ӯ дар мавриди масоили назарии ирфонӣ иқтибос гардидааст: «Шайхи тариқат Шайх Фаридуддин Аттор, қаддасаллоҳу таоло сирраҳу, гуфтаанд: Қавме аз авлиёллоҳ, азза ва чалла, бошанд, ки эшонро машоихи тариқат ва кубарои ҳақиқат увайсиён номанд ва эшонро дар зоҳир ба пире эҳтиёҷ набвад, зеро ки эшонро Ҳазрати Рисолат, саллаллоҳу алайҳи ва саллам, дар ҳаҷри инояти худ парвариш медиҳанд бе воситаи ғайре, чунонки Увайс, разияллоҳу таоло анҳуро дод. Ва ин азим мақоме бувад ва бас оӣ. То ки ро ин ҷо расонанд ва ин давлат рӯй ба кӣ намояд» (5, 38).

Аз ҷиҳати сохтору мундариҷа «Нафаҳот-ул-унс» бо дигар манобеи ирфонӣ, аз ҷумла нахустин рисолаи ирфонӣ – «Кашф-ул-маҳҷуб» умумият дорад.

Китоби Ҳучвирӣ ҳам ба таври мухтасар бо ҳамди Худову наъти пайғамбар шурӯъ мешавад. Хонанда аз оғози рисола дармеёбад, ки муаллиф ин асарро барои посухи суолҳои мусоҳиб ё шогирдаш эҷод кардааст: «...тариқи истихорат супурдам ва ағрозе, ки ба нафс мебозгашт аз дил сутурдам ва ба ҳукми истидъои ту асъадака-л-Лоҳу киём кардам ва бар тамоми қардани муроди ту аз ин китоб азме тамоми қардам, ва мар инро «Кашфу-л-маҳҷуб» ном кардам ва мақсуди ту маълум гашт. Ва сухан андар ғарази ту дар ин китоб мақсум гашт. Ва ман аз Худованди таъоло интистонат хоҳам ва тавфиқ андар итмоми ин китоб ва аз ҳавлу қуввати худ табарро қунам андар гуфту кирдор. Ва би-л-Лоҳи-л-ъавну ва-т-тавфиқу» (6, 1-2).

Ин шахсияти истидъогар ё хоҳишкунанда танҳо дар як ҷойи асар ҳангоми савол додан мушаххас аст: «Ва бозгаштам ба сари мақсуди ту, ин шоал-Лоҳу азза ва чалла. Ва пеш аз он ки бар сари сухан шавам, нахуст суоли туро биайниҳи биёрам ва аз он ҷо ба ибтидои китоб пайвандам. Ва бил-Лоҳи-т-тавфиқ. Сурату-с-суол: Қола-с-соилу ва ҳува Абӯсаъид ал-Ҳучвирӣ: «Баён кун маро андар таҳқиқи тариқати тасаввуфу кайфияти мақомоти эшон ва баёни мазоҳибу мақолоти он ва изҳор кун маро румузу ишороти эшон ва ҷигунагии муҳаббати Худованд азза ва чалла ва кайфияти изҳори он бар дилҳо ва сабаби ҳичоби уқул

аз кунхи моҳияти он ва нафрати нафс аз ҳақиқати он ва ороми рӯҳ бо сафвати он ва он чи бад-ин тааллуқ дорад, аз муомалати он» (6, 10).

Дар қисматҳои дигари «Кашф-ул-маҳҷуб» соҳиби он бидуни зикри ном борҳо маротиба ба мусоҳиб, шогирд ё шояд фарзанди хеш Абӯсаъиди Хучвирӣ ишора менамояд. Дар «Боби тасаввуф» ўро васият ҳам мекунад: «Ва ман туро васият кунам, то ҳаққи инро мууроот куниву инсоф бидиҳӣ, то даъвӣ кўтоҳ кунӣ ва ба аҳли ин некўътикод бошӣ» (6, 60).

Танҳо як нукта равшан мешавад, шахси мухотаби Хучвирӣ аз наврӯҳони ирфон аст: «Ва ман истиғфор кунам аз он чи рафтааст бар ман аз аҷноси офат ва истиҳонати муомалат ва истионат хоҳам аз Худованди Таборак ва таъоло то зоҳиру ботини маро аз офот пок гардонад ва васият кунам туро ва хонандагони ин китобро ба риояти аҳкоми ин китоб» (6, 610).

Абдурахмони Қомӣ дар охири китоб мушаххасан ба касе ишорат накарда, аз хатми он хабар медиҳад: Ба итмом расид ва ба ихтимом анҷомид китоби «Нафаҳот-ул-унс мин ҳазарот-ил-қудс», ки мақсуд аз он шарҳи ахлоқ ва афъол ва баъни мақомот ва аҳволи гармравоне буд, ки ба қадами сидқ роҳи бодияи талабро сипардаанд ва бад-ў гоми «хуватайни ва қад васалта» (Ду қадам гузор, хоҳӣ расид) пай ба Каъбаи матлуб бурда, мавриди ахлоқи илоҳӣ шудаанд ва мазҳари асмой номутаноҳӣ гашта, ҳикмат дар эҷоди олам вучуди эшон аст ва мақсуд аз изҳори банину баноти одам мақоми кашфу шуҳуди эшон» (5, 779).

Китоби «Кашф-ул-маҳҷуб» пас аз ҷумлаи муноҷоту наът бо шарҳи масоили «исботи илм», «фақр», «тасаввуф», «пўшидани хирқа», «ихтилофи фақру сафват», «маломат» ифтиҳон мешавад.

Тазкираи Қомӣ низ бо ҳамди Худо ва сабаби таълифи китоб оғоз шуда, якбора дар чанд фасл ба шарҳу баррасии масоили муҳими ирфонӣ, аз қабилӣ муқаддимае доир ба вилоят ва валӣ, дар бораи маърифату ориф ва даъвогари маърифат ва чоҳил, дар бораи шиноҳти сўфию сўфинамо ва маломатӣ ва фарқ миёни онҳо, гуфтор дар бораи тавҳиду дарачаҳо ва асҳоби он, дар бораи аснофи соҳибони вилоят, гуфтор дар бораи фарқ миёни мўъҷизаву каромат ва истидроч, гуфтор дар хусуси исботи каромати авлиё, сухан дар бораи навъҳои каромат ва корҳои ғайриоддӣ, сухан дар бораи замони сўфӣ номида шудани аҳли тариқат равона мешавад.

Мундариҷаи китоби Хучвирӣ ба тариқи зайл аст: Ў баъди анҷоми таҳлилу баррасии бобҳои вобаста ба ирфон, амсоли илм, фақр, тасаввуф, пўшидани хирқа, ихтилофи фақру сафват, маломат дар хусуси мақоми маънавии хулафои рошидӣ, хонадони Пайғомбар (с), саҳобагон, тобеин, атҳои тобеин мулоҳиза меронад. Ҳамзамон дар тамоми китоб ба таври алоҳида дар хусуси 78 намояндаи машоихи сўфия ва ному маҳалли истиқомати 46 нафар сўфӣи ҳамасри худро, ки дар сарзаминҳои зиёд умр ба сар мебаранд, маълумот медиҳад.

«Табакоту-с-сўфия»-и Ҳоҷа Абдуллоҳи Ансорӣ шарҳи мухтасару муқаммалӣ 276 машоих дар бар гирифта, аз 6 табақа иборат аст.

Китоби «Тазкират-ул-авлиё»-и Аттор аз ду қисм иборат буда, шумораи сўфиён дар аксари нусхаҳои қисми аввал 72 нафар, вале дар нусахи бахши дуюм аз 19 ва 25 нафар иборат аст.

Бино ба қавли адабиётшинос Мўътабар Оқилова дар нусхае, ки бо вироиши Парвин Қоимӣ мутобиқ бо нусахи Р.Николсон ва бо муқаддимаи интиқодии Мирзо Муҳаммад ибни Абдулваҳҳоби Қазвинӣ дар шарҳи аҳволи Шайх Аттор омода шудааст, зикри 72 авлиё дар бахши аввал бо номи Муҳаммад Чаъфари Содик сар шуда, бо номи Ҳусайн Мансури Ҳаллоҷ поён меёбад ва 25 нафари дигар бо сарлавҳаи «Зикри мутааххирон аз машоихи кибор» омада, бо номи Иброҳими Хаввос оғоз гардида, бо Имом Муҳаммади Боқир ба охир мерасад (3, 48-50). Дар маҷмўъ, тазкираи Аттор шомилӣ зикри 97 тан аз сўфиёни номдор аст.

Шайх Аттор ҳам суханро аз ҳамди Худову сипоси Расул (с) оғоз намуда, сабаби таълифи китобашро рағбату майли дўстон медонад: «Ва ҷамоатеро аз дўстон, рағбате

тамом медидам ба сухани ин қавм; ва маро низ майле азим буд ба мутолааи холи эшон ва сухан бисёр буд, агар ҳамаро чамъ мекардам, дароз мешуд; илтикоте кардам аз барои хеш ва аз барои дўстон. Ва агар ту низ аз ин бурдаи, аз барои ту. Ва агар касе сухани эшон зиёда аз ин хоҳад, дар кутуби мутақаддимон ва мутааххирони ин тоифа бисёр ёфта мешавад, аз он ҷо талаб кунад» (2, 11).

Чи хеле маълум шуд, дар китобҳо теъдоди шасхоне, ки муаллифон дар бораи онҳо дар фаслҳои чудогона маълумот додаанд, гуногун аст. Дар баробари ин, тафсилоти шарҳи ҳолу вазъи раванӣ, қаромату сифатҳои хоси машоих дар ин асарҳо ба таври гуногун сурат гирифтааст. Масалан, мухтасарбаёнӣ аз миёни ин асарҳо хоси нигориши китоби «Табақоту-с-сўфия» мебошад, ки гоҳо моҳияти фардиву рисолати маънавии шахси тавзеҳшавандаро дар як ҷумла ҳам ифода кардааст.

Адабиётшинос М.Очилова дар рисолаи хеш ба ҳамбастагиву фарқияти шеваи нигориши ин сарчашмаҳо таваҷҷуҳ карда, аз ҷумла, навиштааст: «Зикри машоих дар кутуби қадим аз ҳама мухтасартар дар китоби «Кашфу-л-маҳҷуб» омадааст. Ахбори Хоҷа Абдуллоҳи Ансорӣ ҳам он қадр зиёд нест, аммо Аттор дар «Тазкирату-л-авлиё» манокӣб, аҳволу орои аҳли тасаввуфро хеле муфассал овардааст. Мазмуни аслии гуфтори Шайх Аттор дар мавриди зиндагиномаву таълимоти сўфиён бо аслу ҷавҳари ҳикоёти «Кашфу-л-маҳҷуб» ва «Табақоту-с-сўфия» мувофиқат менамояд» (4, 46).

Барои тасдиқи ин гуфта метавон таъкид дошт, ки Аттор бар баёни аҳволи машоих ба татвил сухан мегӯяд. Масалан, дар нашри М.Оқилова, китоби аз назари сохтор хеле қалон аст, шарҳи мақомоти маънавии Боязиди Бастомӣ 33 саҳифаро дар бар гирифтааст. Шояд Шайх Аттор кўшиш намудааст, ки як лаҳзаи марбут ба рўзгори хориқулодаи бузургони ирфон берун аз тазкираи ӯ намонад (2, 118-151).

Ҳамзамон, зикри сўфиёни машҳур Мансури Ҳаллоҷ (2, 407-419) ва Абӯбақри Шиблӣ (2, 430-448) низ дар «Тазкират-ул-авлиё» ҳамачониба сурат гирифтааст.

Чи хеле ки ёдрас шудем, дар «Табақоту-с-сўфия» ва баъзе китобҳо ин равиш ба мушоҳида намерасад. Мисол: «Бўамри Ақоф. Буда ба Андалус, Чунайд дида буд. Шайхулислом гуфт, ки: Бўбақри Қабонӣ маро гуфт: Бўамри Ақоф гуфт: Аз Чунайд пурсиданд, ки фақр меҳ ё ғано? Гуфт: ал-Фазлу фи-т-туқо ло фий фақрин ва ло фий ғино (На дар фақру на дар дорой)» (1, 135).

Дар китоби Хоҷа Абдуллоҳи Ансорӣ маълумоти аксари машоих кўтоҳ буда, сабабаш дар он аст, ки ин маълумот асосан дар маҷлисҳои ваъз гуфта шуда, як мурид ё якчанд муриди Шайхулислом онҳоро сабт кардааст. Яъне худи Пири Ҳирот «Табақоту-с-сўфия»-ро китобат насохтааст.

Масъалаҳои дигари вобаста ба ҳамбастагиву тафовути манобеи ирфонии ба забони тоҷикӣ навишташуда дар сабку услуб, қорбурди саноеи шеърӣ, ашъори тоҷикиву арабӣ, муноҷот, гуфтори муқаддимоти тавсифӣ, истифодаи оёту аҳодис, пайравӣ ё бештар таъя намудан ба маълумоти ин ё он сарчашма ва дигар ҷанбаҳои нуктаҳои зоҳир мегардад. Тадқиқу баррасии ин ҷиҳати мавзӯро дар маҳдудаи як мақола гуфтан аз имкон берун аст. Танҳо ҳаминро метавон таъкид кард, ки азбаски Абдурахмони Ҷомӣ, ки худ аз шоирони маъруф буда, дар таълифи назму наср ва илмҳои нахву мусиқӣ дасти тавоно дошта, дар эҷоди китба, ғазал, қасида, маснавӣ ва аксари анвои адабӣ устод аст, дар «Нафаҳот-ул-унс» оид ба шахсияту осори суханварон Шайх Авҳадуддин Ҳомид ал-Кирмонӣ, Амир Саид Қосими Табрезӣ, Ҳаким Санойии Ғазнавӣ, Шайх Фаридуддин Аттори Нисобурӣ, Мавлоно Ҷалолиддин Муҳаммад ал-Балхӣ, ар-Румӣ, Шайх Мушрифиддин Муслиҳ ибни Абдуллоҳ ас-Саъдии Шерозӣ, Шайх Фаҳруддин Иброҳим ал-муштаҳир б-ил-Ироқӣ, Шайх Авҳади Исфаконӣ, Афзалуддини Бади-ул-ҳоқоқ ал-Ҳоконӣ, Шайх Низомӣ, Хусрави Дехлавӣ, Ҳасани Дехлавӣ, Шайх Камоли Хучандӣ, Мавлоно Муҳаммад Ширин маъруф ба Мағрибӣ,

Шамсуддин Муҳаммад ал-Ҳофиз аш-Шерозӣ ахбори муҳим гирд овардааст. Ҷомӣ бо ин амал тазкираи ирфонии хешро то ҷое ба тазкираи адабӣ табдил дода, хонандаи китобро огоҳ месозад, ки ирфону адаби тоҷику форс ба ҳамдигар пайванди устувор доранд.

ПАЙНАВИШТ:

1. Ансорӣ, Хоҷа Абдуллоҳ. Табақот-ус-сӯфия [Матн]: Таҳиягарони матн, муаллифони муқаддима ва феҳристҳл М.Очилова, М.Оқилова / Зери доктори улуми филологӣ, профессор У. Гаффорова. – Хуҷанд: Ношир, 2014. – 436 с.
2. Нишопурӣ, Фариддудини Аттот «Тазкирату-л-авлиё» [Матн]: Баргардон, фароҳамоварандаи матн, муаллифи муқаддима ва таълиқот М.Оқилова / Зери назари академики Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори улуми филологӣ Н. Салимов. – Хуҷанд: Ношир, 2008. – 662 с.
3. Оқилова, М. «Тазкират-ул-авлиё»-и Шайх Аттот ва арзиши адабиву ирфонии он [Матн] / Зери назари академики Академияи улуми Ҷумҳурии Тоҷикистон, профессор Н.Салимов / Оқилова, М. – Хуҷанд: Андеша, 2012. – 184 с.
4. Очилова, М. «Табақот-ус-сӯфия»-и Хоҷа Абдуллоҳи Ансорӣ ва арзиши адабии он [Матн] / Муқарризон Н.Салимӣ, Б.Мирсаидов / Очилова, М. – Хуҷанд: Меъроҷ, 2015. – 196 с.
5. Ҷомӣ, А. Нафоҳат-ул-унс мин ҳазарот-ил-қудс [Матн]: Бо пешгуфтори сафири Ҷумҳурии исломии Эрон дар Тоҷикистон доктор Алиасғари Шеърдӯст / Зери назари академик Н. Салимов; Таҳиягарони матн, муаллифони муқаддима ва феҳристҳо М. Оқилова, Б. Мирсаидов. – Душанбе: Пажӯҳишгоҳи фарҳанги форсӣ-тоҷикии Сафорати Ҷумҳурии исломии Эрон дар Тоҷикистон, 2013. – 876 с.
6. Хуҷвирӣ Алӣ ибни Усмон. Каифу-л-маҳҷуб [Матн]: /Муқаддима, тасҳеҳу таълиқоти Маҳмуди Обидӣ / Хуҷвирӣ Алӣ ибни Усмон. – Теҳрон: Суруш, 1383. – 1154 с.

Reference Literature:

1. **Ansori, Khoja Abdullokh. Tabakot-us-sufiya** [Text]: text preparation, preface and indicators by M.Ochilova and M. Okilova. Under the editorship of Dr. of Philology, Professor U. Gafforova. – Khujand: Publisher. 2014.-436pp.
2. **Nishopuri, Fariddudini Attor «Tazkizatu-l-avliyou»** [Text]. Transposition, text preparation, preface and appendices: M. Okilova // Under the editorship of academician of Tajikistan Republic AS, Dr. of Philology N. Salimov. Khujand: Publisher, 2008.-662pp.
3. **Okilova M. «Tazkirat-ul-avliyo»** by Sheikh Attor and its Literary -Mystical Importance // Under the editorship of academician of TR Academy of Sciences Dr. of Philology N. Solimov. -Khujand: Contemplations. 2012.-184pp.
4. **Ochilova M « Tabokat-us-sufiya** by Khodja Abdulloh Ansori and its Literary importance [Text]. Khujand Acension. 2015.-196 pp.
5. **Djami A. « Nafahat-ul-uns min khazarot-il-kuds»** [Text] preface by /Iran/ ambassador in Tajikistan Dr.Aliasgar Sherdust //Under the editorship of academician N. Salimov. Text preparation, introduction and indicators by M. Okilova and B. Mirsaidov. – Dushanbe: The Institute of Studies of Persian and Tajik Cultures, /Iranian/ Embassy in Tajikistan. 2013.-876pp.
6. **Khujviri Ali ibn Usmon. «Kashfy-l-makhdjub»** [Text]: Preface, recension and appendices by Mahmud Obid. – Tehran: Herald. 1383 hijra.-1154pp.